

UPORABNOST DE BONOVIH ORODIJ RAZMIŠLJANJA V VRTCU / Simona Živec, univ. dipl. soc., ped.

svetovalna delavka / Vrtec Slovenske Konjice

UVOD

Orodja razmišljanja po de Bonu te nekoliko zasvojijo. Sama jih uporabljam že spontano tako v službenem kot zasebnem življenju. Tudi ko sem začela pripravljati ta prispevek, sem naredila NCD in UVD. Najbrž se sprašujete, kaj neki pomenijo te kratice. Preden sem se lotila pisanja, sem si zapisala odgovore na vprašanje *Kaj je namen in cilj mojega prispevka?* Uporabila sem orodje NCD, ki pomeni kratico za »namen, cilji, dosežki«. Zapisala sem: na kratko predstaviti de Bonova orodja razmišljanja; predstaviti uporabnost njihove uporabe v vrtcu; prikazati konkretne primere uporabe orodij; predstaviti pozitivne, negativne in zanimive vidike uporabe orodij.

Nato sem uporabila orodje UVD, ki pomeni kratico za »upoštevanje vse dejavnike«. Odgovorila sem si na vprašanje *Katere dejavnike moram upoštevati pri pripravi prispevka?* Med drugim sem ugotovila, da moram upoštevati naslednje dejavnike: navodila avtorjem za pripravo člankov; v kateri reviji bo prispevek objavljen; komu je revija namenjena; dolžino prispevka; katero strokovno literaturo bom uporabila; katere konkretne primere želim predstaviti, itd. Nato sem se lahko strukturano lotila pisanja.

DE BONOVA ORODJA RAZMIŠLJANJA

Edward de Bono je svetovna avtoriteta na področju kreativnega razmišljanja. Je avtor mnogih knjig, nekatere med njimi so izšle tudi v slovenskem prevodu. Edina licencirana trenerka de Bonovih orodij razmišljanja pri nas je mag. Nastja Mulej. CoRT je kratica za Cognitive Research Trust (Sklad za raziskave o razmišljanju, ki je de Bonova dobrodelna organizacija). Orodja so prvič uvedli leta 1982. V šolskem sistemu je prisoten v državah po celem svetu, Kanadi, Rusiji, Kitajski, Venezueli, Avstraliji itd.

Po de Bonu je mišljenje večšina, ki jo je mogoče razvijati, in eden izmed ciljev orodij CoRT je, da se učenci spremenijo v mislece (Malešević 2007). Program CoRT je sestavljen iz 6 delov:

- CoRT 1 (širina): širjenje moči zaznavanja;
- CoRT 2 (organizacija): pokaže, kako organizirati svoje razmišljanje;
- CoRT 3 (interakcija): pomaga opazovati razmišljanje, ki ga uporabljamo v nesoglasjih, kako predstavljamo ali branimo svoje stališče;
- CoRT 4 (kreativnost): pokaže, kako spreminjati vzorce in koncepte, da lahko oblikujemo svoje razmišljanje;
- CoRT 5 (informacije in čustva): vprašamo se, katere informacije imamo, katere potrebujemo, kje bi jih dobili, katera čustva in koristi lahko uporabimo pri informacijah.
- CoRT 6 (akcija): predstavi vizualne simbole, ki jih lahko uporabljamo, da usmerjamo razmišljanje (vir 1).

V Sloveniji se strokovni delavci, zaposleni v vzgoji in izobraževanju, lahko izobražujemo na področju CoRT 1 in CoRT 4. V vrtcu uporabljamo orodja CoRT 1, zato se bom v nadaljevanju osredotočila na njihovo predstavitev. Z njimi lahko učinkoviteje usmerjamo pozornost in širimo zaznavanje.

V sklopu CoRT 1 poznamo sedem orodij razmišljanja:

Orodje razmišljanja PNZ (pozitivno, negativno, zanimivo)

Pri uporabi tega orodja usmerjamo pozornost na omenjene tri vidike, šele potem pa sprejememo sodbo ali odločitev. Je orodje za pregledovanje dobrih, slabih in zanimivih stvari neke ideje. Ko uporabljamo orodje PNZ, vedno najprej usmerjeno razmišljamo o pozitivnih vidikih, nato negativnih in potem še o zanimivih (De Bono 2014). Po uporabi orodja smo lahko bolj pripravljeni pri sprejemanju odločitev, saj

smo pred tem usmerjeni na različne vidike.

*Primer: Ta ideja mi je všeč, ker ...
Ta ideja mi ni všeč, ker ...
Zanimivo bi bilo, če ...*

Orodje razmišljanja UVD (upoštevajte vse dejavnike)

Je orodje za usmerjanje pozornosti na vse vidike problemske situacije in je zasnovano tako, da razširja zaznavo. Sprašujemo se o dejstvih, ki jih moramo upoštevati pri zadevi, o kateri razmišljamo (De Bono 2014).

Primer: Katere dejavnike moramo upoštevati, ko v vrtcu načrtujemo prireditev za starše?

Orodje razmišljanja PPP (prve pomembne prioritete)

S pomočjo tega orodja pozornost usmerjamo na prioritete. Vemo, da ni vse enako pomembno, da so nekatere zadeve pomembnejše od drugih. Preden se nekaj odločimo, moramo vedeti, kaj so naše prioritete. Prioritete so smernice, ki nas usmerjajo do cilja. Pregledamo, kateri dejavniki so vključeni, nato pa nas to orodje prisili v odločitve, ko moramo izbrati 3, 4 ali 5 prioritet (De Bono 2014).

Primer: Kaj bi bile tri prioritete v primeru, ko starši ne pridejo po otroka v vrtec v času poslovnega časa?

Orodje razmišljanja AMI (alternative, možnosti, izbire)

Tudi to orodje usmerja pozornost, ko razmišljamo o raznih vzporednih možnostih. Na določeno stvar lahko gledamo na različne načine, v neki situaciji lahko izberemo alternativne postopke, po različnih korakih lahko rešimo problem ipd. Pogosto menimo, da počnemo določene stvari na najboljši mogoč način zato, ker nam je poznan in se v njem počutimo varne. Vedno pa ni tako, zato je pomembno,

da znamo uporabiti tudi to orodje (De Bono 2014).

Primer: Želimo poiskati alternativne načine za prireditev ob materinskem dnevu.

Orodje razmišljanja P&N (posledice in nadaljevanje)

Pri uporabi tega orodja gre za raziskavo in oceno, usmerjeno v prihodnost. Ozavestimo, da ima vsaka naša odločitev ali izbira posledice v prihodnosti, torej moramo misliti nanje. Pri tem je pomembno, da se zavedamo, kakšne so takojšnje, kratkoročne, srednjeročne in dolgoročne posledice (De Bono 2014).

Primer: Otroci vedno več časa preživijo pred televizijo in računalnikom. Kakšne so takojšnje, kratkoročne in dolgoročne posledice tega dejanja?

Orodje razmišljanja NCD (nameni, cilji, dosežki)

Tudi pri tem orodju razširjamo zaznavo in usmerjamo pozornost. Osredotoča

se predvsem na določanje cilja oz. namena. Bolj kot s trenutnim fokusom se ukvarja s celostnim namenom in ciljem.

Primer: Lotili se bomo novega projekta in pred tem razmislimo, kaj je natančen cilj in namen tega projekta.

Orodje razmišljanja SDL (stališča drugih ljudi)

To orodje nas spodbudi, da razmišljamo o stališčih drugih ljudi, ne le o svojem lastnem. Pomembno je biti sposoben pogledati na stvarnost z očmi drugih ljudi in razumeti druge. Orodje je povezano z vrednotami. Ukvarja se s tem, kaj drugi mislijo o določeni temi, in ne, kaj bi si morali misliti. Pri tem se je treba vživeti v kožo drugih. Prvi korak je, da naštejemo ljudi, ki jih stvar zadeva, nato pa si predstavljamo stališča vsakega od le-teh (De Bono 2014).

Primer: Poslovni čas vrtca bomo podaljšali za 1 uro. Kakšno je stališče vodstva, vzgojiteljic, staršev, ustanovitelja?

Orodja razmišljanja uporabljamo strukturirano in namerno. Lahko jih uporabljamo individualno ali na skupinskih srečanjih. V obeh primerih je pomembno, da si ideje in razmišljanja zapisujemo, saj so s tem bolj jasno izražena, pa še težje kaj izpustimo, pozabimo. Običajno na skupinskih srečanjih njihova uporaba poteka tako:

1. Individualno razmišljanje o določeni temi. Pri tem je pomembno, da si misli in zamisli zapisujemo in da idej v tej fazi ne delimo z drugimi člani skupine (s tem omogočimo, da nas ne napeljejo na svoj način razmišljanja).
2. Izmenjava idej v manjši skupini.
3. Izmenjava idej s celotno skupino.

UPORABA DE BONOVIH ORODIJ RAZMIŠLJANJA V VRTCU

V našem vrtcu uporabljamo orodja CoRT 1 pri delu s strokovnimi delavkami, pri delu z otroki in pri svetovalnem delu. Pri svojem delu jih uporabljajo vodstvo, vzgojiteljice in svetovalna delavka.

Katere so pozivne ali dobre stvari ognja? Odgovori otrok: - da nam peče meso, krompir, kostanje, - da nam kuha, - da je indijanski ogenj, - da je pri vžigalici, - da je v peči in v pečici, - da pomaga pri poletu rakete, - da je pri ognjemetu, - da nam prižge svečko, - da je pri lučki, - da je pri pikniku.	Katere so negativne ali slabe strani ognja? Odgovori otrok: - če je v gozdu, - če pri vetru podivja, - če je v hiši, vrtcu, v šoli, - če je na strehi, ograji, zavesi, na listju, na knjigi, - če je na olju, - če je na drevesu, - če je na cesti, - če zgori avto, - če si sam doma, - če gori elektrika.	V čem vidite zanimivost ognja? Kakšen ogenj bi nam bil zanimiv? Odgovori otrok: - če bi bil mavrične barve, - če bi bil ogenj mrzel, - da bi ogenj sam nehal goreti, - da bi ubogal, ko bi mu rekli, naj neha goreti, - da bi bil ogenj na daljinca, - če bi ga lahko shranili, - če bi znal plesati in peti, - če bi znal zgraditi hišo, - če bi se znal sam pogasiti z aparatom.
---	--	--

V nadaljevanju bom predstavila nekaj konkretnih primerov uporabe orodij CoRT v našem vrtcu.

Uporaba orodij pri delu z otroki

Vzgojiteljice uporabljajo orodja pri delu z otroki za obravnavo različnih idej, tem in vsebin. Ugotovile so, da jih lahko uporabljajo pri delu z otroki, starih od štirih let naprej. Najpogosteje uporabljajo orodje PNZ (pozitivno, negativno, zanimivo), ko razmišljajo o različnih vidikih določene teme in si na tak način razširijo pogled nanjo. Delavnica poteka tako, da se otroci najprej seznanijo s temo, ki jo bodo obravnavali. Lahko si ogledajo knjige na to temo, slikovno gradivo, pravljice, izdelke in drug didaktični material. Gre za neke vrste uvod v temo. Nato jih vzgojiteljica pozove, da razmišljajo o pozitivnih vidikih določene teme. Pri tem je pomembno, da z dodatnimi vprašanji navduši otroke za nizanje čim več predlogov. Na tak način otroke spodbuja k razmišljanju. Nato razmišljajo še o negativnih in na koncu še o zanimivih vidikih določene teme. Pomembno pri uporabi te metode je, da spodbuja kreativnost in ustvarjalnost otrok. Vse ideje, ki jih otroci podajo, so sprejete kot pravilne, kar vpliva tudi na samozavest otrok. Predvsem pa je pomembno, da se otroci pri tem zabavajo.

Primer iz prakse: Vzgojiteljica je izvedla delavnico PNZ (pozitivno, negativno, zanimivo) na temo ognja, in sicer v tednu požarne varnosti. Delavnico je

izvedla v manjših skupinah, v katerih so bili hkrati največ štirje otroci, stari od 4 do 5 let.

Po izvedenih delavnicah je vzgojiteljica ugotovila, da so bili otroci na začetku nekoliko zadržani, nato pa so se v razmišljanju sprostili in navajali zanimive in ustvarjalne predloge. Lahko rečemo, da gre za neke vrste asociativno razmišljanje, otroci iščejo čim več asociacij na neko temo. To pomembno vpliva tudi na razvoj kognitivnih sposobnosti otrok. Na delavnicah so se zabavali, saj so bile vse njihove ideje sprejete kot pravilne. Po končani delavnici so si otroci razširili predstavo o ognju, hkrati pa se urili v razmišljanju.

UPORABA ORODIJ PRI DELU S STROKOVNIMI DELAVKAMI

Različna zgoraj opisana orodja lahko uporabimo tudi pri delu s strokovnimi delavkami. Uporabili smo jih na vzgojiteljskem zboru, strokovnem kolegiju, strokovnih aktivih, timskih in tandemskih načrtovanjih in na srečanjih projektne skupine, ki uporablja

orodja CoRT pri svojem delu. Pri tem smo med drugim ugotovili:

- da lahko s pomočjo orodij v razmeroma kratkem času pridobimo mnenje o določeni problematiki od različnih udeležencev;
- da orodja spodbudijo vse članke k aktivnemu razmišljanju in sodelovanju;
- da vsak član skupine s svojim razmišljanjem pripomore h končni rešitvi;
- da s pomočjo orodij pridemo do novih idej za že ustaljene dejavnosti.

Primer iz prakse: Na strokovnem aktivu sem izvedla delavnico z uporabo dveh orodij CoRT. Najprej sem uporabila orodje NCD (namen, cilji, dosežki) na temo medletne evalvacije individualiziranega programa. Zanimalo nas je, kaj je namen medletne evalvacije, kakšen je naš cilj in kaj želimo doseči. V nadaljevanju sem izvedla delavnico z orodjem UVD, torej katere dejavnike moramo upoštevati pri pripravi medletne evalvacije.

NCD: Kaj je namen medletne evalvacije IP-ja?

Odgovori strokovnih delavk:

- pogled nazaj in zamisli za naprej,
- preverimo, ali so bili cilji pravilno/ustrezno zastavljeni,
- seznanitev staršev o napredku in težavah otroka,
- izmenjava informacij s preostalimi člani strokovne skupine,
- si zastavimo nove cilje,
- preverimo, ali so bile prilagoditve ustrezne, potrebne, jih evalviramo.

UVD: Katere dejavnike moramo upoštevati pri pripravi medletne evalvacije?
Odgovori strokovnih delavk:

- napredek pri otroku na posameznih razvojnih področjih,
- kateri cilji so že bili doseženi in kateri ne,
- da je treba cilje nadgraditi,
- predhodna izmenjava informacij (v tandemu vzgojiteljica - pomočnica, s spremljevalcem, izvajalci dodatne strokovne pomoči, starši),
- preveriti uporabnost didaktičnega materiala,
- evalvirati, ali so metode in oblike dela uspešne ter primerne,
- na kakšen način se otrok vključuje v skupino in interakcijo z vrstniki,
- evalvirati, ali so bila vsa področja kurikula zajeta v načrtovanje in delo z otrokom,
- ozavestiti močna in šibka področja pri otroku,
- kakšna je funkcionalnost prostora,
- kakšna je odzivnost otroka na dodatno strokovno pomoč,
- ali je urnik dodatne strokovne pomoči primeren glede na otrokovo funkcioniranje,
- primernost časa za izvajanje določenih aktivnosti,
- ali so kakšni moteči elementi pri uresničevanju ciljev iz individualiziranega programa.

Obe delavnici smo izvedli po smernicah iz izobraževanja, in sicer je naprej vsaka strokovna delavka razmišljala individualno in si zapisovala svoje odgovore, nato so si delile zapise v skupinah po tri, na koncu pa smo zbrale vse odgovore v skupni zbirnik.

Po izvedenih delavnicah smo ugotovile, da je uporaba omenjenih orodij pripomogla, da:

- je bila vsaka strokovna delavka na srečanju aktivna in je prispevala svoj delež h končnemu odgovoru;
- smo bile pozorne na širšo sliko, širši pogled;
- je posamezna članica prispevala odgovore, ki so bili drugačni kot odgovori druge članice, in tako smo skupaj pridobile večje število dejavnikov, na katere moramo biti pozorne pri pripravi medletne evalvacije;
- je vsaka članica najprej razmišljala individualno in ni bila obremenjena z odgovori kolegic, tako je izhajala iz sebe, svojih izkušenj, znanj in pogledov;
- je skupni zbirnik odgovorov vsem strokovnim delavkam v pomoč pri pripravi medletne evalvacije;
- je obravnava določene teme bolj sistematična, strukturirana.

NAMESTO ZAKLJUČKA

Strokovne delavke, ki pri svojem delu uporabljamo de Bonova orodja razmišljanja, smo na enem izmed srečanj izvedle delavnico po orodju PNZ (pozitivno, negativno, zanimivo). Zanimalo nas je, kaj je pri uporabi de Bonovih orodij razmišljanja pozitivno, kaj negativno in kaj je oz. bi bilo zanimivo.

Pozitivno:

- vsak član aktivno sodeluje in je s svojim prispevkom pomemben;
- proces uporabe orodij ti odpre oči in omogoči širši pogled na določeno tematiko;
- problematiko osvetliš z različnih zornih kotov;
- orodja ti omogočajo, da nisi uka-lupljen v razmišljanju;
- usklajevanje idej je bolj strukturirano in kolegialno;
- vsako razmišljanje je pravilno, ni napačnega razmišljanja;
- omogoča lažjo in bolj argumentirano odločitev;
- dobiš vpogled v različna vide-nja članov, uvid v drug način razmišljanja;
- ne načrtuješ enostransko, vedno enako, ampak si fleksibilen, kreativen;
- po uporabi orodij lahko pri otrocih lažje izhajaš iz njihovih idej;

- uporaba orodij omogoča strukturirano in organizirano razmišljanje ter učinkovitejše rezultate.

Negativno:

- vsak član je prisiljen razmišljati, mora dati idejo, ne more biti pasiven – to je lahko za nekatere negativno;
- za uporabo teh metod so potrebne struktura, organiziranost in discipliniranost;
- treba si je vzeti čas;
- orodja je treba načrtno uporabiti in vpeljati v svoje delo;
- orodja ne pozna širši kolektiv;
- nekatera orodja ni mogoče izvesti v skupini otrok (zaradi starosti), nekatera pa je treba prilagoditi (npr. s podvprašanji, slikovnim gradivom).

Zanimivo:

- da bi jih uporabili na srečanjih s starši (pogovorne ure, roditeljski sestanki, sklad, svet zavoda);
- da bi deloval spletni forum za izmenjavo mnenj in izkušenj o uporabi metod v vrtcu;
- da bi si medsebojno predstavili primere dobre prakse na strokovnem srečanju;
- da bi orodja prilagodili za intervizijo (intervizija s pomočjo de Bonovih orodij);
- da bi orodja uporabile na vsakem strokovnem aktivu in kolegiju ter na timskih in tandemskih načrtovanjih.

Literatura

De Bono Edward (2014) *Naučite svojega otroka razmišljati*. Maribor: Rotis.
Malešević Tamara (2007) De Bonove lekcije za izboljšanje miselne učinkovitosti v kontekstu slovenskih osnovnih šol. *Šolsko polje*, letnik XVIII (št. 1/2): str. 101–2019.

Vir

De Bono (2015) *CoRT-metoda – o metodi*. Dostopno na: <http://www.debono.si/cort-metoda-o-metodi>, 4. 2. 2015.